



Международна конференция

# Феноменът NEETs – млади хора, които не учат, не работят и не се обучават: състояние и предизвикателства

*Обобщение на изразените мнения,  
предложения и препоръки*

София, 19.05.2015 г.

На 19 май 2015 г. УНИЦЕФ България организира в София международна конференция **„Феноменът NEETs – млади хора, които не учат, не работят и не се обучават: състояние и предизвикателства”**.

Основната цел на конференцията беше представители от държавни институции, неправителствени организации и бизнеса, млади хора, международни изследователи и експерти да обсъдят ситуацията с младите хора, които не учат, не работят и не се обучават (NEETs) в България и Румъния, да се запознаят с добри практики за превенция и реинтегриране на юношите и младежите в образование, обучение и заетост в други държави от ЕС, да обсъдят ефективни мерки и подходи за справяне с феномена NEETs.

Участниците в конференцията бяха приветствани от *Ивайло Калфин, вицепремиер и министър на труда и социалната политика на България; Мирча Секуре, съветник на министър-председателя на Румъния; Таня Радочай, представител на УНИЦЕФ за България и студентката Алекс Чобанова.*

В приветствието си *Ивайло Калфин, вицепремиер и министър на труда и социалната политика* подчерта, че за България проблемът с младите хора, които не учат и не са включени в заетост и обучение е много сериозен, а преодоляването му е един от приоритетите в областта на трудовата политика на държавата.

За решаването на този проблем държавните институции насочват усилията си в четири основни посоки: стимулиране на икономиката; въвеждане на дуално обучение, което ще даде възможност на младите хора да работят, докато учат и да придобиват професия; осигуряване на платени стажове в реалния бизнес и намиране на подходяща работа за всеки кандидат.

Един от сериозните проблеми при младите хора е мотивацията им за работа, свързана и с ниското заплащане. Министър Калфин посочи, че за предстоящия летен сезон от туристическия бранш са заявили много свободни места, но не успяват да намерят персонал. В същото време младежите се съгласяват да работят тежка селскостопанска работа в чужбина, като причината е именно различното заплащане на труда им. Решението на този въпрос минава през увеличаване на заплащането. Докато не се повдигне общото равнище на доходите в България, не можем да очакваме ентузиазъм от младите хора, изтъкна вицепремиерът.

Според министър Калфин, от решаващо значение е взаимодействието между образователните и трудови системи, както и инвестициите в превенция и работата с децата от най-ранна детска възраст. Министърът припомни, че предстои Народното събрание да гласува изменение в Закона за социални помощи за деца, което ще насърчава отговорното родителство и ще повишава изискванията към родителите да водят децата си на училище. Връщането на отпадналите младежи обратно в системата на образованието е една от важните мерки да се помогне на тези младежи. Вицепремиерът призова за по-активна роля на учителите, за да се намали делът на отпадналите от клас, тъй като спирането на детските надбавки се оказва неефективно.

Той припомни, че в края на 2014 г. Министерството на труда и социалната политика е подписало споразумение със синдикатите, работодателите и неправителствени органи-

зации да обединят усилия "да измъкнат тези млади хора от безпътицата". Около 100 трудови медиатори, младежи, ще убеждават други млади хора да се регистрират в Бюрата по труда, каза министър Калфин.

Предстоящите промени в Кодекса на труда, които предвиждат възможност за едnodневни договори ще подпомогнат около 100 хиляди души, посочи вицепремиерът. По думите му оживления на пазара на труда ще се постигне и с предстоящото до края на годината въвеждане на ваучери за услуги в дома, помощ за гледане на деца и др. Очаква се да се създаде възможност и за земеделските производители да наемат безработни. Министерството работи да се намери вариант още от тази година фермерите да бъдат насърчавани с публични средства да наемат безработни, съобщи още министър Калфин.

**Таня Радочай, представител на УНИЦЕФ за България** на свой ред посочи, че NEETs са проблем не само за България и Румъния, но и за целия Европейски съюз, с дългосрочни последици не само за днешното, но и за бъдещите поколения. Тя изтъкна, че усещането на младите хора за безперспективност е един от най-големите проблеми в днешния глобален свят, тъй като ги тласка към екстремни действия, каквито наблюдаваме в Близкия изток, които водят до тежки последици.

Г-жа Радочай добави, че младите хора в България, които не учат и не се обучават съвсем скоро ще станат родители и осигуряването на възможности за развитие и достигане на пълния им потенциал е не само тяхно основно право, но и право на техните деца да имат достойно бъдеще. Тя подчерта, че развитието на тези млади хора е свързано с благоденствието на цялото общество, защото това има добавена социална и икономическа стойност.

В заключение, Таня Радочай призова политиките и мерките, насочени към групата на младите хора, които не учат, не работят и не се обучават, да влязат още по-спешно в дневния ред на политиците.

В обръщението си към присъстващите, **Алекс Чобанова, студентка в СУ „Св.Климент Охридски“**, като представител на младите хора отправи редица въпроси, свързани с политиката, която не насърчава и мотивира младите хора в България да развият своя потенциал. Тя сподели, че голяма част от нейните връстници са разочаровани от несъответствието между техните очаквания и реалността, която им се предлага и добави, че децата и младите хора в България имат нужда от повече гласност и повече подкрепа от страна на политиците и възрастните хора.

**Г-н Мирцея Секуре, Съветник на министър-председателя на Румъния**, подчерта, че справянето с феномена NEETs е сред основните приоритети на румънското правителство и проблемът с младите хора, които не са ангажирани в образование и работа има няколко измерения – икономически, социални, психологически и общностни. Правителството на Румъния е предприело конкретни стъпки за увеличаване на информираността за възможностите за подкрепа, от които могат да се възползват младите хора, за увеличаване на броя на регистрираните млади хора и за подобряване на координацията на национално и местно ниво. Друга основна цел е подобряване на координацията и комуникацията между националните агенции и местните агенции по заетостта, местните власти, неправителствените организации чрез насърчаване на партньорства между тях. В заключение,

г-н Секуре изтъкна, че справянето с проблема изисква реформиран подход и иновативни начини за включване и работа с младите хора.

**Изследването на NEETs в България** очертава типичен социално-демографски и географски профил на NEETs: това са млади хора на възраст от 15 до 24 г., живеещи предимно в малки населени места, преждевременно отпаднали от училище, с проблеми в семейната среда. Средната продължителност в този статус е 1 година, като се наблюдават специфики в зависимост от степента на завършено образование. Основен фактор за присъединяване към групата на NEETs е подценяването на превенцията в образованието. Необходимо е цялостна реформа, която да промени модела на училищно образование, да повиши мотивацията и квалификацията на учителите, да повиши мотивацията за учене у самите деца; необходими е нов подход, ориентиран към формиране на функционална грамотност, умения и компетенции у учениците. Изследването, осъществено по задание на УНИЦЕФ показва още, че въпреки многообразните мерки на пазара на труда, целящи намаляване на младежката безработица, необходимо е те да бъдат съобразени с профила на различните подгрупи NEETs и да отчитат специфичните им потребности. Най-сериозните предизвикателства в спрваане с феномена NEETs са свързани с идентифицирането, активирането и мотивирането им, както и с координацията между различните ангажирани институции на държавно ниво.

*Линк към пълен доклад и резюме:* <http://www.unicef.bg/bg/article/UNITsEF-Vseki-peti-mladezh-v-Balgariya-mezhdu-15-i-24-g-nito-raboti-nito-uchi-nito-e-v-protses-na-kvalifikatsiya/892>;

*Линк към презентация:* [http://www.unicef.bg/assets/Conferences/NEETs/BG\\_PPT/Natalia\\_Georgieva\\_NEETS\\_Sofia\\_19.05.pdf](http://www.unicef.bg/assets/Conferences/NEETs/BG_PPT/Natalia_Georgieva_NEETS_Sofia_19.05.pdf)).

Ситуацията и предизвикателствата с феномена NEETs в Румъния бяха представени от **Чиприян Фартусник от Националния институт за образователни науки, Румъния**. Изследването на NEETs в Румъния все още не е приключило, но са идентифицирани определени тенденции. По данни на Евростат делът на NEETs в Румъния за 2014 г. е 17%, като от 2008 г. разликата със средните за ЕС равнища се е увеличила 5 пъти. Във възрастовата група 15-19 г. делът на NEETs е под средното за ЕС – 10%. Жените са засегнати в по-голяма степен (23%, сравнено с 16% при възрастовата група 15-29 г. за ЕС). Изследването констатира сериозни разлики между различните региони на Румъния. Един от сериозните проблеми – подобно на България - е идентифицирането на безработните младежи – при 450 000 безработни, регистрираните са едва 70 000. Възрастовата група 25-29 г., която е силно засегната от това явление, често не е обект на интервенции и продължава да бъде в голям риск. Анализът на профила на NEETs показва, че това са юноши и младежи, произхождащи от бедни семейства; живеещи в селски райони, принадлежащи към ромската общност, или имат някакви увреждания. Основната причина за попадане в категорията NEET е преждевременното напускане на училище.

*Линк към презентацията:* [http://www.unicef.bg/assets/Conferences/NEETs/BG\\_PPT/Ciprian\\_Fartu\\_nic\\_NEETS\\_Sofia\\_19.05.pdf](http://www.unicef.bg/assets/Conferences/NEETs/BG_PPT/Ciprian_Fartu_nic_NEETS_Sofia_19.05.pdf)).

**Денис ван Гесел от дирекция „Ранно отпадане от училище“ на Министерството на образованието, културата и науката (МОКН) на Кралство Нидерландия** представи стратегии и информационни продукти за намаляване на дела на преждевременно напусналите от училище (ПНУ). Националните цели на Нидерландия предвиждат през 2016 г. делът на ПНУ да е под 2% (25 000).

Превенцията е основен акцент в политиката на Нидерландия за намаляване на дела на ПНУ. Първите стъпки са направени с изразяването на ясен политически ангажимент от страна на правителството и приемането на програма. През 2005 г. се формира специално звено в МОКН, което да се занимава изключително с въпросите на ПНУ. Заделен е и значителен финансов ресурс за обезпечаване на дейностите, свързани с решаването на този проблем.

Следващата стъпка е сключването на регионални споразумения между МОКН, училищата и общините, т.нар. „златен триъгълник“. В тези споразумения са дефинирани реалистични и постижими цели за намаляване на дела на ПНУ и са разписани конкретните ангажименти на всяка от страните. Споразуменията включват и определени финансови параметри: първоначално училищата получават определен процент от общото финансиране, за да стартират дейностите по намаляване на дела на ПНУ, но финалните плащания се осигуряват само при постигане на заложените в споразуменията цели.

Политиките за намаляване на дела на ПНУ в Нидерландия се реализират от училищата. Решенията, свързани с превенцията на ПНУ не са универсални, затова на всяко училище е дадена свобода да избира, разработва и прилага собствени методи и инструменти, съобразени със спецификата на своите проблеми, обучението и профила на обучаемите.

МОКН предоставя методическа помощ и указания на училищата. Обвързаността между финансирането и постигането на целите мотивира училищата да провеждат последователна и устойчива политика за намаляване на дела на ПНУ.

Като изключително важна стартова стъпка в превенцията се определя наличието на достоверна информация за броя на ПНУ. За да разполага с точни данни, през 2005 г. Нидерландия въвежда т.нар. „индивидуален образователен номер“ (ИОН) за всяко дете и ученик, включено в образование. ИОН съдържа индивидуални данни за всеки ученик: възраст, пол, адрес, етническа принадлежност, степен на завършено образование, учебна история, наличие на специфични увреждания, доходи на семейството и т.н. Личните данни обаче са защитени, като стриктно се съблюдава реда за предоставянето им: достъп до данните имат само съответните училища и общините, на територията на която е детето/ученикът.

ИОН дава възможност да бъде проследена учебната история на всяко дете и ученик - от предучилищна възраст до завършване на висше образование. По този начин може да се проследи броят и да се анализира профилът на ПНУ. Базата данни с ИОН се администрира от Изпълнителна агенция към МОКН.

В Нидерландия, наред с ИОН, е създадена и действа система за ранно предупреждение. От 2009 г. чрез т.нар. дигитален брояч на отсъствията има възможност за наблюдение на отсъствията на учениците. За гарантиране на достоверността и навременното подаване на

информация са внесени и съответните законодателни промени: докладването на случаи на отсъствия е регламентирано със закон и училищата са задължени да предоставят тази информация.

За осъществяването на превенция на ПНУ, на местно ниво се поддържа много тясна връзка между училището и общинските власти, както и със семействата на децата, при които е идентифициран риск от отпадане.

В споразуменията между страните от т.нар. „златен триъгълник”, на общините са вменени задълженията по реинтеграцията на ПНУ. Общините разполагат с информация, която се актуализира всеки месец, относно движението и промяната в статуса на учениците: дали ПНУ на възраст 18-23 г. са включени в някакви форми на заетост или не работят; дали имат право на социални или други помощи и т.н. Ако не са включени в някакви форми на заетост или обучение, местните власти са длъжни да предприемат съответни действия, като ги съобразят с анализ на потребностите на младежите и специфичния им социално-демографски профил.

Предизвикателствата в политиките за намаляване на дела на ПНУ, които стоят пред Нидерландия, са свързани с осигуряването на по-лесен достъп и обмен на данните (в момента училищата и МОКН използват различни софтуерни системи); с осигуряване на по-добра защита на личните данни на учениците, както и с по-ранното регистриране на новите ученици и на имигрантите.

Съществуват и предизвикателства с проследяването на онези ученици, които се отписват от училище и заминават в чужбина. Въпросът с наблюдението на децата на имигрантите е решен със създаването на отделен регистър: предполага се, че те могат да се върнат в държавата, от която са дошли. Ако обаче останат по-дълго от 1 година в системата на образованието на Нидерландия, данните за тях се включват в основната система.

*Линк към презентацията:* [http://www.unicef.bg/assets/Conferences/NEETs/BG\\_PPT/Dennis\\_van\\_Gessel\\_NEETS\\_Sofia\\_19.05.pdf](http://www.unicef.bg/assets/Conferences/NEETs/BG_PPT/Dennis_van_Gessel_NEETS_Sofia_19.05.pdf)

В Нидерландия децата са разпределени не в класове, а в групи по основните предмети – индивидуализиран подход, съобразен с постиженията на своя дете. Училищата имат свободата да избират своя програма и методи за преподаване. Много сериозно е застъпено и образованието в ранна детска възраст, както и ранното професионално образование.

Панелната дискусия с участието на Ваня Кастрева, зам.-министър на образованието, България, Чиприян Фартусник, Национален институт за образователни науки, Румъния, Гълъб Донеv, зам.-министър на труда и социалната политика, България и Калин Каменов, зам.-министър на младежта и спорта, България, представи различните подходи и методи за справяне с феномена NEETs в образованието и на пазара на труда в България и Румъния.

Според **Ваня Кастрева, зам.-министър на образованието и науката**, една от важните насоки в политиката за намаляване на дела на ПНУ в България е децентрализацията във финансирането - първа стъпка в реализирането на автономията на училищата. Този процес започва с въвеждането на делегираните бюджети и ще продължи с приемането на Закона за предучилищно и училищно образование (ЗПУО).

Друга съществена стъпка в решаването на проблема с ПНУ в България е въвеждането на целодневна организация на учебния процес, която вече включва и учениците от 1-ви до 5-ти клас.

Задължителният обхват на децата от 5-годишна възраст в предучилищно образование, което подпомага усвояването на определени социални умения – от една страна, и овладяването на български език от децата с различен майчин език – от друга, улеснява прехода на децата към училище и е предпоставка за по-бързото им адаптиране и интегриране в образователната среда .

Последните промени в Закона за професионално образование и обучение от 2014 г. въвежда дуалното образование (обучение чрез работа), което дава възможност за създаване на по-тесни връзки между общото образование и бизнеса и играе ролята на превантивна мярка срещу ПНУ.

Развитието на политиките за намаляване на дела на ПНУ се подкрепя и от различни проекти, които изпълнява Министерството на образованието и науката. Проект „Успех“ например, финансиран по ОП РЧР даде възможност на училищата да развият форми на извънкласна и извънучебна работа, което повиши мотивацията на учениците и намали дела на децата с агресивно поведение. Друг проект, който подпомага задържането на децата в училище е свързан с целодневната форма на обучение.

Тези два проекта ще бъдат надградени в новата ОП „Наука и образование за интелигентен растеж“, където приоритетна ос 2 е свързана именно с повишаване на мотивацията на учениците. Целта на операцията, чието работно заглавие е „Твоят час“ е да даде възможност за децата с определени образователни дефицити да допълнят и развият своите знания, умения и компетенции чрез извънкласни и извънучебни форми.

МОН разработва и други проекти, свързани с намаляване на дела на ПНУ: „Нова възможност за моето бъдеще“, насочен към валидирането на придобитите в неформално и самостоятелно учене умения и компетенции. Успешно се развива и проектът за кариерно консултиране на учениците, чиято цел е ранната идентификация на възможностите за лично и професионално ориентиране.

Друг проект, изпълняван от МОН „Нов шанс за успех“ дава възможност на ПНУ възрастни да се включат в различни форми на продължаващо обучение. Този проект има голям ефект особено сред ромските общности.

По време на дискусиата стана ясно, че във връзка с дуалното образование и реинтегрирането на ПНУ младежи на пазара на труда, Българска стопанска камара (БСК)е отправила предложение да се даде възможност на 15-годишни младежи да сключват договор за обучение чрез работа. В повечето случаи ПНУ младежи стават безработни, защото не могат да започнат работа, освен с изричното съгласие на Главна инспекция по труда. МТСП вече е дало отговор по този казус: 15-годишните младежи могат да полагат труд при спазването на определени условия, както и да работят и да се обучават професионално. Окончателно решение по включване на предложението на БСК в ЗПУО все още не е взето.

В ЗПУО е дискуссионен и въпросът за домашното образование като форма на самостоятелно учене. Препоръката на МОН към вносителя е, ако се констатира, че като резултат

от домашното образование детето не покрива държавните образователни изисквания, формата на обучение да се промени. Въвеждането на текстове за домашно образование в ЗПУО трябва да стане само с постигане на много широко съгласие, пълно съблюдаване на правата на детето и информирано съгласие.

Ранното детско развитие е един от съществените въпроси, свързани с NEETs. Обхващането на децата от най-ранна детска възраст – от 3 год. - в образователната система е мярка, която би намалила дела на ПНУ. Задължителният обхват на децата от по-ранна възраст в образование е друг дискуссионен въпрос в проекта на ЗПУО, защото въвеждането на тази норма изисква съответно финансово обезпечаване.

Силният ранен старт на децата в образователната система е една от най-важните първи крачки за социализацията на децата, затова в новата ОП НОИР 3-та приоритетна ос отделя специално внимание на ранното детско развитие.

Сериозен е и проблемът със сегрегирания ромски училища. Политиките за десегрегация, които трябва да се проведат обаче, изискват внимателен анализ: необходимо е да се предвидят например последиците за ромските деца от евентуалното им преместване в други училища, да се предвидят рисковете от разбиване на общността и т.н. Решенията, свързани с десегрегацията трябва да се вземат с участието и информираното съгласие на всички, които имат отношение към процеса: родители, местни общности, местни власти, социални работници.

**Чиприян Фартусник от Националния институт за образователни науки, Румъния** подчерта, че преходът от детска градина към училище е свързан с определени предизвикателства, напр. формирането на т.нар. „меки умения“ при децата. Затова в Румъния се обръща особено внимание на ранното образование и ранното детско развитие, което да подготви децата за този преход.

Що се отнася до ПНУ, в Румъния успешно се развива проектът „Втори образователен шанс“, който дава възможност за довършване на образованието на тези, които нямат завършено основно или средно образование.

Реформата на системата на професионалното образование и обучение в Румъния, подобно на България, е свързана с въвеждането на дуалното образование. Има идея в регионите да се създадат образователни центрове, които да предоставят професионално образование и обучение за нуждите на бизнеса в съответния регион.

**Гълъб Донев, зам.-министър на труда и социалната политика** подчерта, че в контекста на младежката безработица могат да се обособят две големи групи: безработни младежи, които са регистрирани в Бюрата по труда и безработни, които са икономически неактивни и нямат регистрация.

За първата група младежи Агенцията по заетостта, чрез Дирекции „Бюро по труда“ е осигурила различни възможности за заетост. Разработени са и се предлагат редица мерки: психологическо консултиране, изготвяне на индивидуален профил от т.нар. case мениджъри, курсове за придобиване на допълнителна професионална квалификация. Атрактивни и ефективни са и т.нар. „Ателиета за търсене на работа“, където младежите се обучават на умения за представяне пред работодатели, за подготовка на автобиографии и т.н.



Успешен инструмент са и трудовите борси, където младите хора имат възможност да се срещат директно с работодатели.

Другата група младежи - икономически неактивните, са извън системата, която би могла да ги подпомогне. Затова тази група изисква специално внимание и мерки. За да се възползват от мерките на пазара на труда, тези младежи трябва преди всичко да бъдат идентифицирани, мотивирани и активирани.

За справяне с този проблем в общините – засега в 34 от тях – като трудови медиатори се наемат безработни младежи до 29 г. с висше образование, чиято задача е да идентифицират и мотивират икономически неактивните младежи. Те ще работят съвместно със социалните работници и ще бъдат посредник между институциите и неработещите младежи. Предстои наемането на още 65 трудови медиатори, основно в общините, където има голям дял на NEETs.

Към момента МТСП разработва система за информиране, като търси най-адекватните средства за комуникация с младежите, вкл. чрез социалните мрежи.

В изказването си **Калин Каменов, зам.-министър на младежта и спорта** подчерта, че ефективният модел на работа с младите хора, вкл. младежите в риск предполага разговори лице в лице, работа на терен и в екип.

Този модел се налага, защото е доказал своята ефективност и защото очевидно мерките в областта на образованието и на пазара на труда не водят до търсения резултат, при наличието на такъв голям процент NEETs. Проблемът е свързан не със самите мерки, а с ефективното им прилагане.

Практиката показва, че ефектът от прилагането на тези мерки ще се види едва когато се мобилизират мобилни екипи с участието на социални работници, трудови медиатори, младежки работници, здравни медиатори, които да започнат системна работа на терен, там, където са рисковите групи. В тази връзка ММС иницира разработване на механизъм за екипна работа (координационен механизъм) между различните институции, които са ангажирани в работата с млади хора, вкл. и с NEETs.

Един от важните въпроси, свързан с младите хора е професионалната квалификация на младежките работници. Работата на младежките работници трябва да има по-широк обхват – те трябва да се занимават не само със свободното време на младежите, но и с повишаване на мотивацията. Необходимо е да се търси реален и значим ефект от тяхната работа, като индикаторите, които отчитат дейността им да не са само количествени, но да измерват и реалната промяна (напр. брой младежи, започнали свой бизнес, брой младежи, започнали работа и т.н.). Професията „младежки работник“ е включена в Националната квалификация на професиите в Република България, но не е в списъка на професиите, за които се изисква професионално образование. Не е ясен и въпросът за това каква квалификационна степен е необходима за придобиване на професия „младежки работник“.

По време на втория панел **проф. Робин Симънс от Катедрата по образование и професионално развитие, Университет Хъдсвил** представи опита на Великобритания при ангажирането на младите хора, които не учат, не работят или не се обучават.

Терминът NEETs във Великобритания обхваща изключително разнородни групи. Въпре-

ки разнородния състав обаче, могат да бъдат открити няколко подгрупи: значителен превес имат младите хора от бедни семейства, с ниска квалификация и лични и социални пречки пред своята реализация.

NEETs във Великобритания имат и други специфики, свързани с пола, етническата принадлежност, продължителността в ситуация NEETs, географското местоположение.

Например младите мъже в Англия на възраст между 15-18 г. е по-вероятно да попаднат в групата NEETs, докато с напредване на възрастта – особено след 20 години, се наблюдава превес на младите жени: те започват да гледат деца и отпадат от пазара на труда. Що се отнася до етносите, в държави като България и Румъния ромският етнос е в по-висок риск от попадане в групата NEETs, докато в Англия няма толкова голяма етническа общност.

От гледна точка на географското разположение, в северната част на Англия има повече NEETs, отколкото в южната, но и на север има богати градове по-ниски дялове на NEETs. Картата на NEETs във Великобритания показва, че те са локализиращи в конкретни градове със западаща индустрия – като Глазгоу, Бирмингам и др. Средната продължителност в ситуация NEETs е 1 година, а 40% остават NEETs над 6 месеца.

Групата на NEETs във Великобритания е многобройна: макар да е малко под средното равнище за ЕС, а младежката безработица да е много по-ниска от тази в Испания, Гърция и повечето страни в Южна Европа, тя е значително по-висока от равнището на безработица в по-голямата част от останалите северноевропейски страни.

По данни на Евростат, Германия, Холандия и скандинавските държави имат значително по-ниско равнище на NEETs от Великобритания.

Равнището на NEETs във Великобритания обаче намалява – поне по официални данни и за това има различни причини: наблюдава се известен икономически подем; годините за завършване на задължителното училищно образование са увеличени; променен е начинът, по който се регистрира равнището на NEETs.

През последните години от управлението на предишното лейбъристко правителство политиката на пазара на труда е била насочена към засилено търсене на младежи като работна ръка. Сега акцентът е към предлагането на работна ръка. В тази посока са стратегиите за развитие на човешкия капитал, в рамките на които са разработени и се предлагат услуги за консултиране и професионално ориентиране, стажове и програми за повишаване на пригодността за заетост и др. и стратегиите с елементи на принуда, които включват мерки като съкращаване на социални помощи и др.

Подобни стратегии във Великобритания са довели до намаляване на дела на NEETs, но са влошили качеството на услугите: предлага се несигурна и зле платена работа, а нивото на професионалното образование е ниско и с ограничена стойност на пазара на труда.

Според проф. Симънс, от разработващите политики се очаква да вземат стратегически решения относно характера на пазара на труда; създаване по-интензивна връзка между бизнеса и образованието; по-финансирането и организацията на услугите за консултиране и ориентиране. Необходимо е повишено качество на услугите, които се предоставят на младите хора.

*Линк към презентацията:* [http://www.unicef.bg/assets/Conferences/NEETs/BG\\_PPT/Robin\\_Simmons\\_NEETS\\_Sofia\\_19.05.pdf](http://www.unicef.bg/assets/Conferences/NEETs/BG_PPT/Robin_Simmons_NEETS_Sofia_19.05.pdf)

**Джон Бътчър, Изпълнителен директор на Областна служба „Образование и младежка заетост“, Северен Еършър, Шотландия** посочи, че решенията за NEETs трябва да се разглеждат в перспектива и да се обвързват с мерки за ускорено икономическо развитие, както и да включват партньорски подходи и сътрудничество между заинтересованите страни.

През различните години подходът на Шотландия към младите хора се базира на стратегии за предоставяне на повече избор (2006 г.); различни възможности за учене 16+ (2008 г.); разработване на учебни програми (2009 г.); предоставяне на възможности за всички (2012 г.); развитие на младата работна сила (2014 г.), обвързани с редица стратегически документи: „Правилно решение за всяко дете (GIRFEC)“ (2005 г.); „Умения за Шотландия – Стратегия за развитие на уменията през целия живот“ (2007 г.); „Учебна програма за отлични постижения 3-18 г.“ (2009 г.); „Професионално ориентиране и консултиране и информация за професионално развитие в Шотландия“ (2011 г.), Закон за децата и младежите (Шотландия) (2014 г.).

В Северен Еършър, Шотландия, Областната служба „Образование и младежка заетост“ има съществена роля за намаляване на младежката безработица. Тя прилага структуриран подход, като фокусира работата си върху работата с децата и семействата още в най-ранна възраст.

Службата по образование разработва и различни методи и инструменти за повишаване на постиженията в училище и разширява учебната програма, така че да е адекватна на потребностите на учениците и да е насочена към изграждане на умения и компетенции.

Много активно се работи по оказване на подкрепа за осигуряване на плавен преход към живота след училище и за реализиране на трудовия пазар. Интензивни и координирани са отношенията с бизнеса – при това не само в контекста на социалната и корпоративната отговорност, а в посока използване потенциала на младите хора.

Темата за NEETs, според Джон Бътчър, трябва да се разглежда в контекста на темата за бедността. Защото NEETs са не само изключени от образование и заетост, но са и в голям риск от социално изключване и бедност. Затова и Законът за децата и младежите (Шотландия), приет през 2014 г. предвижда цялостна, интегрирана политика за младите хора в Шотландия и осигуряване на индивидуална грижа за всеки млад човек. В осигуряването на тази подкрепа се включват всички: държавни институции, НПО, родители, местни власти, училища.

Приложените мерки дават определени резултати: ако през 2012/2013 г. процентът на завършилите училище, които поемат в позитивна посока е 93.8%, за 2013/2014 г. те вече са 94.1%. Що се отнася до безработицата сред младежите в Северен Еършър, през 2011 г. тя е 15%, а сега е под 8%.

Днес усилията на правителството на Шотландия са насочени към осигуряване на смислена и удовлетворяваща заетост за младите хора, чрез което да се избегнат рисковете от попадане в бедност.

*Линк към презентацията:* [http://www.unicef.bg/assets/Conferences/NEETs/BG\\_PPT/John\\_Butcher\\_NEETS\\_Sofia\\_19.05.pdf](http://www.unicef.bg/assets/Conferences/NEETs/BG_PPT/John_Butcher_NEETS_Sofia_19.05.pdf).

**Ираван Хира, председател на Българския форум на бизнес лидерите (БФБЛ) и ген. директор на Хюлет-Пакард България** подчерта, че бизнесът в България наблюдава с притеснение това, което се случва с младежите на пазара на труда и търси пътища за справяне с младежката безработица.

Решенията трябва да се търсят в три основни направления: работа със семействата, мерки в образованието и мерки на пазара на труда.

Осъзнавайки, че липсата на мотивация е един от най-сериозните проблеми пред реализацията на младите хора, БФБЛ се стреми да създава добри модели, които децата още в ученическа възраст да следват.

Една от ефективните програми, чрез която се прави връзка между бизнеса и образованието и например програмата за популяризиране на ИТ професии. За последните 10 години ИТ секторът в България направи 5-кратен ръст, приносът му към БВП нарасна 3 пъти, а безработицата в сектора е сведена до нула. По тази програма служителите на компанията се връщат в своите училища в родните си места и споделят с учениците личен опит и професионални предизвикателства в ИТ сектора. Това е възможност и за повишаване на мотивацията на младежите. Оказва се, че това е един успешен модел, който вече се търси и от самите училища.

Има добри практики на съвместни инициативи между бизнеса и висши училища. С подкрепата на бизнеса в много университети са създадени лаборатории, в които студентите работят в реални условия. По този начин се преодолява дистанцията между обучението и практиката.

Много важни са различните стажантски програми, които се разработват съвместно между бизнеса и образователните институции, но са необходими обучени ментори, които да поемат грижата за младите хора, да ги подготвят за изява и развитие.

Бизнесът очаква да се разработи Национална програма за стажове, чрез която ще се преодолее рискът от дублиране на дейности и ще се координират усилията на различните бизнес организации в набирането на стажанти.

В контекста на корпоративната и социална отговорност, БФБЛ има още една добра практика: от 2003 г. се организират награди, които имат за цел да популяризират социалноотговорното поведение на бизнеса в България. Тези награди насърчават бизнеса да развива активна социална политика.

Социалното предприемачество и доброволството като инструменти за справяне с феномена NEETs беше във фокуса на презентацията на **Ренета Венева, председател на УС на НАРД**.

Като форма на неформално и самостоятелно учене, доброволството е възможност за придобиване на умения и знания от ранна детска възраст. Обученията и практическата работа на доброволците формират умения за планиране, себепредставяне, работа в екип, решаване на проблеми и създава увереност в собствените им сили и капацитет, стимулира проактивността, инициативността, мотивацията им.

Доброволчеството дава друга житейска и професионална перспектива пред младите хора. Заради знанията и уменията, които са формирани в рамките на доброволческите дейности, младите хора могат да получат шанс за реализация на пазара на труда, защото бизнесът търси вече не само диплома за завършено образование, но оценява в много голяма степен социално-психологическите характеристики на кандидатите за работа.

В този смисъл, приемането на Закон за доброволчеството – от една страна, и валидирането на знанията и уменията, придобити чрез доброволчество – от друга, са изключително важни стъпки в утвърждаването на доброволчеството. Валидирането на знанията и уменията, придобити чрез неформалното и самостоятелното учене ще даде възможност за по-добра изява и реализация на пазара на труда на младите хора и ще улесни бизнеса в намирането и наемането на хора с подходящ профил.

Социалното предприемачество е друг модел за решаване на проблема с NEETs и младежката безработица. То е уникално съчетание на социални и икономически цели в подкрепа на хора от различни рискови групи, начин за преодоляване на изолацията и за включване на уязвимите групи, в т.ч. младежи от или напускащи институции; младежи със зависимости; ранно отпаднали от образователната система; безработни и др. Социалните предприятия могат да предоставят втори шанс на младите хора в риск, да ги подкрепят в намирането на житейска перспектива и професионална реализация.

Три проекта, които НАРД изпълнява, доказват ефективността на доброволчеството и социалното предприемачество: към библиотеката в Карлово е създаден и работи Център за работа с доброволци, в който 20% от доброволците, които първоначално не са били включени в образование и заетост, след 6 месечно доброволчество и обучение в меки умения си намират работа.

В малките населени места доброволчеството е изпитана възможност за смислено прекарване на свободното време. НАРД работи в партньорство с НЧ „Светлина”, с. Труд, където в създадения Център за работа с доброволци 15 младежи, които не учат и не работят се включват в различни общественополлезни активности.

За последните 6 месеца в 15 малки населени места НАРД е реализирал 30 инициативи с участието на 99 доброволци.

НАРД разработва социални предприятия: в Пловдив, в Център за настаняване от семеен тип, съвместно с община Пловдив, е разкрита и оборудвана дърводелска работилница, в която младежи в риск изработват дървени играчки по собствен дизайн. Очаква се това социално предприятие да осигури прехода от защитена работилница в дома към реален производствен процес в занаятчийско ателие в град Пловдив.

В Пловдив е разкрита и шивашка работилница за млади жени от ромски произход с ниско образование и без никаква професионална квалификация. Те се обучават по дуална система: сутрин учат, следобед се обучават. Мултидисциплинарен екип, в който участват учител, социален работник, психолог и кариерен консултант работи активно както с младите жени, така и с техните семейства.

*Линк към презентацията:* [http://www.unicef.bg/assets/Conferences/NEETs/BG\\_PPT/Reneta\\_Veneva\\_NEETS\\_Sofia\\_19.05.pdf](http://www.unicef.bg/assets/Conferences/NEETs/BG_PPT/Reneta_Veneva_NEETS_Sofia_19.05.pdf).

**Кристина Олтеано, съветник по европейските въпроси, Министерство на образованието, Румъния** представи добри практики за активиране и подкрепа на подрастващи и млади хора в Румъния.

Делът на NEETs в Румъния е 17%. Препоръките на ЕК, които Румъния следва за решаване на проблема с тази група е постигане на по-добро съответствие на средното и висшето образование с изискванията на пазара на труда; осигуряване на достъп до образование на уязвимите групи; повишаване на квалификацията на търсещите работа младежи и т.н. В момента Румъния разработва нова стратегия за професионално образование и обучение.

Линк към презентацията: [http://www.unicef.bg/assets/Conferences/NEETs/BG\\_PPT/Cristina\\_Olteanu\\_NEETS\\_Sofia\\_19.05.pdf](http://www.unicef.bg/assets/Conferences/NEETs/BG_PPT/Cristina_Olteanu_NEETS_Sofia_19.05.pdf).

В заключителните си думи **Филип Тесто-Фери, регионален съветник за образование, в УНИЦЕФ** обобщил ключовите послания на конференцията и подчерта, че превенцията в образованието е една най-важните мерки в справянето с феномена NEETs. Образованието е основно право на човека и е в основата за реализацията на всички останали права.

Инвестициите в качествено образование винаги имат голяма икономическа възвращаемост и осигуряват устойчиво социално развитие, повишават човешкия капитал и отговорното гражданство.

Данните на ЮНЕСКО показват, че 53 милиона деца са извън образователната система. Има и много други деца, които нямат достъп до качествено образование, но те са невидими за официалната статистика.

Децата, които напускат преждевременно образователната система имат определен профил: те са предимно от етнически малцинства, с увреждания, живеещи в отдалечени селски райони, деца от имигрантски семейства. Бедността обаче е винаги един от рисковите фактори за попадане в групата на преждевременно напусналите училище (ПНУ).

Очевидно е, че в образователната система има сериозни проблеми, които също провокират преждевременното напускане на училище: качеството на учебната среда и на преподаването. Необходима е реформа на учебните програми - реформа, която е ориентирана към формиране на умения и компетенции; въвеждане на иновативни методи на преподаване и разработване на адекватни системи за оценяване на учениците.

Сътрудничеството между различните сектори, институции и организации, които работят в сферата на политиките за подрастващите и младежите е от ключово значение за решаването на проблемите. Постигането на целите на Европа 2020 в образованието, включително намаляване до 10% на дела на ПНУ, е възможно чрез засилване на превенцията.

Справянето с проблема с ПНУ и намаляването на дела им е процес, който включва няколко стъпки: събиране на точни и достоверни изходни данни; изследване на качеството на данните; интегриране на данните на национално ниво; въвеждане на индивидуален идентификационен номер, чрез който да се проследява движението на учениците и да се установява рискът от преждевременно отпадане от училище; редовни анализи и доклади; разработване на политики и мерки на база на събраната информация.

Друг важен инструмент в постигането на тази цел е ранното детско образование, като достъпът до образование трябва да започне от 3-годишна възраст. Ранното детско образование е начин за преодоляване на неравенството в образование и за приобщаване към образователната система. Необходимо е също да се осигури задължителна едногодишна предучилищна подготовка.

Най-голяма отговорност за реализиране на всичко това носи държавата, като един от показателите за ангажираност и активна държавна политика е процентът от БВП, който се използва за образование.

unite for  
children

unicef 